अनुकंपा नियुक्तीचे सर्वसमावेशक सुधारित धोरणाची अंमलबजावणी करताना येणाऱ्या अडचणींबाबत मार्गदर्शन.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१९४/म.लो.आ.
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : २२ ऑगस्ट, २०२५

संदर्भ:- १. शासन निर्णय क्र.अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१२१/म.लो.आ., दि.१७ जुलै, २०२५
२. शासन परिपत्रक क्रमांक: अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१२१/म.लो.आ., दि.१७ जुलै, २०२५

परिपत्रक:-

अनुकंपा नियुक्तीचे सर्वसमावेशक सुधारीत धोरण दि.१७ जुलै, २०२५ च्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आले असून संदर्भाधीन क्र.२ येथील परिपत्रकान्वये अनुकंपा नियुक्तीच्या अनुषंगाने उपस्थित होणारे प्रश्न व त्यांची उत्तरे (FAQ) निर्गमित करण्यात आली आहेत.

सुधारित अनुकंपा नियुक्ती धोरणानुसार कार्यवाही करताना उद्भवणाऱ्या अडचणींच्या अनुषंगाने मार्गदर्शन करण्याबाबत विविध नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी विनंती केली आहे. नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांना उद्भवणाऱ्या अडचणींबाबत उपस्थित केलेल्या मुद्दे व त्यावरील स्पष्टीकरण याबाबतचे परिशिष्ट-अ सोबत जोडण्यात आले आहे.

सदर परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२५०८२२१८१५३०००७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

SUCHITA MOHAN MAHADIK

Digitally signed by SUCHITA MOHAN MAHADIK
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT,
2.5.4.20=6578e224c4a0d2c9bfb7e7e33b474757c1425d0a03e653bc4f0a25b70698158e, postalCode=400032, st=Maharashtra,
serialNumber=E146A6DDC8FB6681D49A5099661D41639DA6C568419F071BB9CDFD8A2E08058C, cn=SUCHITA MOHAN MAHADIK
Date: 2025.08.22 18:17:03 +05'30'

(सुचिता महाडिक)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीस्तव :-

१) सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांचे अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव यांना विनंती करण्यात येते की, त्यांच्या विभागाच्या अधिपत्याखालील शासकीय कार्यालयामधील गट-क व गट-ड च्या सर्व नियुक्ती प्राधिकारी यांना सदर परिपत्रक अवगत करावे.
२) सर्व विभागीय आयुक्त
३) सर्व जिल्हाधिकारी

शासन परिपत्रक क्र. अकंपा- १२२५/प्र.क्र. १९४/म.लो.आ., दि.२२ ऑगस्ट, २०२५ सोबतचे

परिशिष्ट- अ

सुधारीत अनुकंपा नियुक्ती धोरणाच्या अनुषंगाने उपस्थित मुद्दे व त्यावरील स्पष्टीकरण

अ. क्र.	मुद्दा	स्पष्टीकरण
१	प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवारांना नियुक्ती देण्यासाठी सर्व नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांकडून रिक्त पदांची माहिती शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट फ मधील नमुन्यात संकलित करावयाची आहे. सदर परिशिष्टामध्ये संबंधित उमेदवाराच्या जात प्रवर्गाचा उल्लेख नसल्याने नियुक्ती देताना उमेदवारांना कोणत्या प्रवर्गात नियुक्ती द्यायची व त्यांचा बिंदू नामावलीत बिंदू कोणता दर्शवावा याचा बोध होत नाही. यास्तव दिनांक १७ जुलै, २०२५ च्या शासन निर्णयानुसार राज्य शासकीय कार्यालयाकडून अनुकंपा नियुक्तीसाठी संबंधित निवडसूची वर्षातील सरळसेवा कोट्यातील रिक्त पदांच्या २०% पदांची गणना करताना प्रवर्गनिहाय मागणी करणे उचित ठरेल काय	अनुकंपा नियुक्ती ही प्रतिक्षासूचीतील ज्येष्ठतेनुसार करण्यात येते त्यामुळे शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट-फ मधील नमुन्यात संकलित करावयाच्या माहितीमध्ये प्रवर्गाचा उल्लेख करण्यात आलेला नाही. तथापि, मागासवर्गीयांसाठी आरक्षित असलेल्या पदावर खुल्या प्रवर्गाच्या उमेदवाराची नियुक्ती करता येत नसल्याने प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करताना अडचण येवू नये यासाठी रिक्त पदांची माहिती मागविताना ती प्रवर्गनिहाय मागविण्यात यावी.
२	सुधारीत अनुकंपा धोरणानुसार शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून दोन वर्षासाठी गट-ड च्या सरळसेवा कोट्यातील प्रतिवर्षी रिक्त होणाऱ्या २०% पदावर अनुकंपा नियुक्ती देण्याची मर्यादा शिथिल करून गट-ड मध्ये जेवढी पदसंख्या मृत घोषित केली आहे त्या पदसंख्येच्या मर्यादेत अनुकंपा नियुक्तीसाठी पदे पुनर्जीवित करून गट-ड मधील पदे भरण्याबाबत निर्देश देण्यात आलेले आहे. तथापि, ज्या कार्यालयांचा आकृतिबंध सुधारित करण्यात आलेला नाही अथवा आकृतिबंध सुधारित झाला आहे तथापि गट-ड मधील काही संवर्गातील पदांना नियमित पदे	शासन निर्णय वित्त विभाग, दिनांक ११.२.२०१६ नुसार सर्व विभागांना आकृतिबंध सुधारीत करण्याच्या सूचना देण्यात आल्या आहेत. यास्तव, सन २०१६ नंतर आतापर्यंत सर्वच विभागांचा सुधारीत आकृतिबंध मंजूर होणे अपेक्षित होते. तथापि, अद्याप काही कार्यालयांचा आकृतिबंध सुधारित झाला नसल्याचे निदर्शनास आले आहे. ज्या कार्यालयांचा आकृतिबंध सुधारित झाला असून गट-ड मधील काही संवर्गातील पदांना नियमित पदे म्हणून मान्यता देण्यात आलेली आहे अशा कार्यालयांतील गट-ड च्या सरळसेवेच्या कोटयातील रिक्त पदांवर २०% ची मर्यादा २ वर्षांकरीता शिथील करुन गट-ड च्या प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांना नियुक्त्या देण्यात याव्यात. ज्या कार्यालयांचा सुधारीत आकृतिबंध अद्याप मंजुर झालेला नाही अशा कार्यालयांतील गट-ड च्या सरळसेवेच्या कोटयातील रिक्त पदांवर **एक वेळची बाब म्हणून २०% ची मर्यादा शिथील करुन गट-ड च्या प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांना**

	म्हणून मान्यता देण्यात आलेली आहे अशा कार्यालयांनी गट-ड पदावर अनुकंपा नियुक्ती देताना पदांची गणना कशी करावी.	नियुक्त्या देण्यात याव्यात. अशा कार्यालयांनी आकृतिबंध सुधारीत करण्याची कार्यवाही तातडीने पूर्ण करावी.
३	गट-ड संवर्गातील पदे पुनर्जीवित केल्यानंतर, पुनर्जीवित केलेल्या पदांची स्वतंत्र बिंदुनामावली प्रमाणित करावी किंवा कसे?	गट-ड वरील अनुकंपा नियुक्तीसाठी पुनर्जीवित केलेले पद हे त्या पदावर सदर व्यक्ती कार्यरत असेपर्यंतच अस्तित्वात असणार आहे. त्या व्यक्तीच्या सेवानिवृत्ती/पदोन्नतीमुळे ते पद रिक्त झाल्यावर पुन्हा मृत होणार आहे. त्यामुळे पुनर्जीवित केलेल्या पदांची स्वतंत्र बिंदुनामावली करण्याची आवश्यकता नाही.
४	सा.प्र.वि., शासन निर्णय दि.२१.०९.२०१७ मधील मुद्दा क्र.१६ नुसार गट-क मधील पदावर अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी पात्र असणाऱ्या कर्मचाऱ्याला पदाच्या उपलब्धते अभावी गट-ड पदावर नियुक्ती दिल्यास पद उपलब्ध होताच गट-क मधील पदावर त्याला प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी अशी तरतूद आहे. तथापि, अनुकंपा सुधारित धोरणाच्या शासन निर्णय दि.१७.०७.२०२५ मध्ये तशी तरतूद नसल्याने दि.२१.०९.२०१७ च्या शासन निर्णयातील उपरोक्त तरतूदीनुसार गट-ड पदावर नियुक्ती दिलेल्या उमेदवारांना गट-क चे पद उपलब्ध झाल्यानंतर गट-क पदावर नियुक्ती देता येईल किंवा कसे.	शासन निर्णय दि.२१.०९.२०१७ च्या तत्कालीन अनुकंपा धोरणामध्ये गट-क च्या अनुकंपा प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारास पद उपलब्धतेअभावी गट-ड मध्ये नियुक्ती दिल्यास पद उपलब्ध होताच गट-क मधील पदावर प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी अशी तरतूद होती. सुधारित धोरणानुसार जिल्हयातील सर्व नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांकडील गट-क पदासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडूनच शिफारशी करण्यात येणार असल्याने गट-क वर अनुकंपा नियुक्तीसाठी पदे उपलब्ध होणार असल्याने गट-क च्या प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराचा प्रतिक्षेचा कालावधी कमी होणार आहे. त्यामुळे सदर तरतूद सुधारित धोरणामध्ये समाविष्ट करण्यात आलेली नाही. तथापि, तत्कालीन तरतूदीनुसार दि.१७ जुलै, २०२५ पूर्वी गट-क मधील पदाच्या अनुपलब्धतेमुळे उमेदवारास गट-ड मधील पदावर नियुक्ती दिली असल्यास गट-क मधील पद उपलब्ध झाल्यावर त्याला गट-क मधील पदावर नियुक्ती देता येईल.
५	काही नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांचे कार्यक्षेत्र एकापेक्षा जास्त जिल्हयांमध्ये म्हणजेच राज्य अथवा विभाग स्तरावर आहे. अशा नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी रिक्त पदांची माहिती कळविताना ती कोणत्या जिल्हयाच्या जिल्हाधिकाऱ्यांना कळवावी.	गट-क च्या ज्या नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांचे कार्यक्षेत्र एकापेक्षा जास्त जिल्हयांमध्ये आहे अशा नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी त्यांच्या आस्थापनेवर त्यावर्षी रिक्त होणाऱ्या सरळसेवेच्या एकूण पदांच्या २०% पदांची शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद केल्यानुसार निश्चिती करावी. त्या संवर्गाच्या एकूण मंजूर पदांपैकी रिक्त पदांचा जिल्हानिहाय आढावा घ्यावा आणि अशा रिक्त पदांच्या प्रमाणात २०% नुसार निश्चित केलेली अनुकंपा धोरणामार्फत भरावयाची पदे वाटावीत. हे करत असताना सदरची २०% नुसार आलेली संख्या न बदलता अपूर्णांकाचे जवळच्या पूर्णांकामध्ये जिल्हानिहाय रुपांतर करावे आणि ती पदे

		भरण्यासाठी त्या त्या जिल्हाधिकाऱ्यांना कळवावीत. **उदा:-** एका नियुक्ती प्राधिकाऱ्याच्या कार्यक्षेत्रात ५ कार्यालये ५ जिल्हयांमध्ये आहेत. सदर कार्यालयांतील निवडसूची वर्षात रिक्त झालेल्या पदांची एकूण संख्या ६५ आहे. सदर रिक्त ६५ पदांच्या २०% म्हणजे १३ पदे अनुकंपा नियुक्तीसाठी उपलब्ध होतात. सदर रिक्त पदे संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांना खालीलप्रमाणे कळविण्यात यावीत. <table><tr><th>अ. क्र.</th><th>कार्यालय असलेला जिल्हा</th><th>रिक्त पदे</th><th>रिक्त पदांच्या २०%</th><th>जिल्हाधिकारी कार्यालयास कळवावयाची पदसंख्या</th></tr><tr><td>१</td><td>पुणे</td><td>१४</td><td>२.८</td><td>३</td></tr><tr><td>२</td><td>सातारा</td><td>१७</td><td>३.४</td><td>३</td></tr><tr><td>३</td><td>सांगली</td><td>१२</td><td>२.४</td><td>२</td></tr><tr><td>४</td><td>सोलापूर</td><td>९</td><td>१.८</td><td>२</td></tr><tr><td>५</td><td>कोल्हापूर</td><td>१३</td><td>२.६</td><td>३</td></tr><tr><td></td><td>एकूण</td><td>६५</td><td></td><td>१३</td></tr></table>
६	जर एखाद्या कर्मचाऱ्याचे कुटुंब तो मृत्यूसमयी कार्यरत असलेल्या जिल्हयाव्यरिक्त अन्य जिल्हयात स्थायिक असेल तर उमेदवाराचे नाव कोणत्या जिल्हाधिकाऱ्यांच्या प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करावे.	सन १९९४ च्या अनुकंपा नियुक्ती योजनेनुसार दिवंगत कर्मचारी ज्या कार्यालयात कार्यरत होता त्या कार्यालयानेच अनुकंपा नियुक्तीची कार्यवाही सुरु करावयाची होती. सदर तरतूद दि.१७.७.२०२५ च्या सुधारीत धोरणामध्ये कायम ठेवण्यात आली आहे. त्यानुसार कर्मचारी ज्या जिल्हयात कार्यरत असताना दिवंगत झाला त्या जिल्हयाच्या जिल्हाधिकाऱ्यांकडील प्रतिक्षासूचीत उमेदवाराचे नाव समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.
७	अनुकंपा नियुक्तीसाठी रिक्त पदांची गणना करताना विचारात घ्यावयाचा कालावधी कोणता असावा.	अनुकंपा नियुक्तीसाठी रिक्त पदांची गणना करताना संबंधित निवडसूची वर्ष म्हणजेच १ सप्टेंबर ते ३१ ऑगस्ट या कालावधीतील रिक्त पदे विचारात घ्यावीत.
८	कार्यालय प्रमुखांकडून सामायिक प्रतिक्षासूचीमध्ये नाव समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव जिल्हाधिकारी कार्यालयास विलंबाने प्राप्त झाल्यास उमेदवाराचे नाव कोणत्या दिनांकास प्रतिक्षासूचीमध्ये समाविष्ट करावे.	गट-क साठी अनुकंपा नियुक्ती धोरणाच्या शासन निर्णयातील परिच्छेद (V) मधील तरतूदीनुसार कार्यालय प्रमुखाने उमेदवाराचा परिपूर्ण अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर व उमेदवाराच्या अर्हतेनुसार त्याचा गट निश्चित केल्यानंतर लगेचच सामायिक प्रतिक्षासूचीत नाव समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव जिल्हाधिकाऱ्यांकडे पाठविणे आवश्यक आहे. तथापि, काही कारणास्तव जिल्हाधिकारी कार्यालयास प्रस्ताव विलंबाने प्राप्त झाला तर जिल्हाधिकारी कार्यालयाने, कार्यालय प्रमुखाने परिपूर्ण अर्ज सादर केल्याचा जो दिनांक प्रस्तावात नमूद केला आहे त्या दिनांकास उमेदवाराचे नाव सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करावे.

९	गृह विभागाच्या दि.२३.०२.२००४ च्या शासन निर्णयानुसार पोलीस दलातील अनुकंपा तत्त्वावरील पोलीस शिपाई (गट-क) व वर्ग-ड पदावरील उमेदवारांची प्रतिक्षायादी जिल्हाधिकारी स्तरावर न ठेवता संबंधित पोलीस आयुक्त/जिल्हा पोलीस अधिक्षक या कार्यालयाकडे ठेवण्यात येते. याबाबत सुधारित अनुकंपा धोरणामध्ये काय तरतूद आहे.	गृह विभागाच्या दि.२३.०२.२००४ च्या शासन निर्णयानुसार अनुकंपा नियुक्तीबाबत करण्यात येत असलेल्या कार्यवाहीमध्ये सुधारित अनुकंपा धोरणामध्ये कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही. तथापि, पोलीस शिपाई (गट-क) पदा व्यतिरिक्त इतर गट-क मधील पदांसाठी अर्ज प्राप्त झालेल्या उमेदवारांची नावे जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडे सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यासाठी पाठविण्यात यावीत. तसेच पोलीस घटकांकडील गट-क मधील, पोलीस शिपाई (गट-क) व्यतिरिक्त, अनुकंपा नियुक्तीसाठी उपलब्ध असलेल्या इतर रिक्त पदांची माहिती संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांना कळविण्यात यावी.

****